

Autor: Fikret Muslimović

Decembar 2021. – januar 2022. godine

**KAKO JE
ALIJA IZETBEGOVIĆ
KRITIKOVAO,
A KAKO JE HVALIO
ZAPAD – EVROPU I AMERIKU?**

Neke od Izetbegovićevih kritika i pohvala Evropi:

Sve Izetbegovićeve kritike i pohvale međunarodnoj zajednici u pogledu odnosa prema Bosni i Hercegovini i njenoj odbrani od oružane agresije, odnosile su se prije svih na evropske zemlje, SAD i Rusiju, ali i na međunarodne organizacije, posebno UN i njegovo Vijeće sigurnosti. Na Generalnoj skupštini UN-a, 7.10.1993. godine, kada je Bosna i Hercegovina bila u najtežoj političkoj, vojnoj i humanitarnoj situaciji, Izetbegović je rekao da „*međunarodna zajednica nema niti definiranu politiku, niti jasan plan političke akcije koja bi olakšala prijelaz sa komunističkih struktura (...) na koncepte zasnovane na slobodi i demokratiji (...)*“, da je na primjeru Bosne i Hercegovine „*očito*“ da se „*pod pritiskom preostalih snaga komunističke agresije, iskorijenjivanje svih šansi za demokratski razvoj događalo pred očima Evrope, Amerike i cijelog svijeta*“, da se taj negativni proces u Bosni i Hercegovini događa „*uz upotrebu sile, kroz masovna ubistva civila, uništavanje svih tragova civilizacije i kulture, sve do barbarskih taktika paljenja i uništavanja naše zemlje.*“¹

Izetbegović je cijenio da je zagovaranje „*novog svjetskog poretka*“, kako se to činilo pred kraj 20. stoljeća bilo „*obično licemjerje*“ jer je „*novi svjetski poredak očito na startu imao dvostruke standarde*“, što je ilustrirao ponašanjem međunarodne zajednice prema „*genocidnom ratu povedenom protiv bosanskih Muslimana*“ što je činjenica koja je „*snažno uzdrmala javnost u muslimanskim zemljama*“. Ukazao je da za „*bosanske muslimane, iako su autohton evropski narod, ne vrijede isti standardi kao za zapadnjake (...) Zapadnjačka vojna alijansa ne bi dozvolila genocide nad jednim kršćanskim narodom.*“²

¹ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 151.

² **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 138.

Institucije međunarodne zajednice, državnike i druge najutjecajnije ličnosti u svijetu, Izetbegović je upozoravao da se ne provode međunarodne rezolucije, deklaracije i odluke u vezi sa ratnom situacijom u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, pred Generalnom skupštinom UN-a, 7.10.1993. godine, ukazao je da su napušteni zaključci Londonske konferencije od 26.8.1992. godine o zaustavljanju agresije na Bosnu i Hercegovinu, da su ti zaključci ostali „bez ijednog pokušaja“ za njihovim provođenjem, da je ta pasivnost međunarodne zajednice ohrabrenje za „intenziviranje rata“, da Vens Oweonov plan „niko nije ni pokušao primijeniti“, da se nerazumno prihvata „kriva teza da se na tlu Bosne i Hercegovine događa građanski rat između tri naroda, te da je teritorijalna podjela jedino rješenje“, što izaziva dalje „patnje naroda.“³

Pozivajući subjekte međunarodne zajednice da ispolje utjecaj radi zaustavljanja oružane agresije na Bosnu i Hercegovinu, u najtežoj ratnoj situaciji 1993., Izetbegović je objašnjavao da je „narod Bosne i Hercegovine pred izborom: ili pravedan odbrambeni rat ili nepravedan mir“, da nastavak rat „povećava rizik daljeg stradanja naroda, pa i uništenja naše nacije“, da je „nepravedan mir neprihvatljiv, jer je zasnovan na odbojnom i historijski neuspješnom konceptu etničke podjele i aparthejda“, da se Bosni i Hercegovini nude planovi koji „legitimiraju genocid i etničku podjelu“, da „svaki mir koji ne obraća pažnju na uzroke rata, u najboljem slučaju nudi privremenu pomoć, ali ne nudi stvarno rješenje.“⁴

U intervjuu „BH-pressu“, 7.12.1994., široj javnosti i međunarodnoj zajednici, Izetbegović je poručio da je interes branitelja za „mirno rješenje“ rata koji je nametnut Bosni i Hercegovini i da će se „nastaviti tragati za časnim i skorim mirom“ jer je „mir narodu potreban“, te da je upravo radi postizanja mira, „potrebno reći svijetu šta se radi“ u Bosni i Hercegovini, a „šta radi svijet“ u vezi događaja BiH, odnosno da su potrebna upozorenja o istini jer je „očigledno“ da je svijetu takvom kakav jeste, „stalo da po svaku cijenu okonča rat“ pa da mu je pri tome, „jednostavnije da se prikloni jačoj strani“, ali da je tom svijetu „potrebno reći da time upravo produžava rat“. U vezi takvog ponašanja međunarodne zajednice o kome je govorio na skupovima u Budimpešti i Ženevi, Izetbegović je poručio da će se „u traganju za mirom“ Bosna i Hercegovina „koristiti i vojna i politička sredstva, vojna, gdje god se mora, a politička, gdje god se može.“⁵

³ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 151.

⁴ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 151.-152.

⁵ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 177.

Izetbegović je uočavao pokušaje onih koji su djelovali u korist agresora da se međunarodna zajednica distancira od legalnih i legitimnih autoriteta i institucija RBiH i da se okrenu protiv njene odbrane. Takvim neprijateljskim pokušajima je pogodovalo da se iz raznih sredina sistema odbrane BiH, pozitivni utjecaji međunarodne zajednice predstavljaju kao da su negativni, što je moglo odvrćati autoritete međunarodne zajednice da ostanu na strani snaga odbrane BiH i da, što direktno, što indirektno, budu na strani agresora. Zato je Izetbegović, gdje god je za to bilo razloga afirmativno predstavljao poteze iz raznih sredina međunarodne zajednice, pa ih je priznavanjem njihovog doprinosa, motivirao da još pozitivnije doprinose naporima za odbranu BiH i da ne odvajaju svoju pažnju od BiH. Naprimjer, u takav slučaj spadaju Izetbegovićeve ocjene o posjeti Sarajevu koju je učinio Fransoa Miteran, predsjednik Francuske, sredinom 1992. godine. Iako nezadovoljan ponašanjem međunarodne zajednice, Izetbegović je o posjeti Miterana Sarajevu pohvalno rekao: „ (...) *dolaskom Miterana u Sarajevo praktički je otvoren Sarajevski aerodrom i počeo funkcionirati 'zračni most' (...) Mi imamo podršku cijeloga svijeta, ali je očito francuska javnost tu najglasnija.*“⁶ Istovremeno, za posjetu Sarajevu od strane francuskog filozofa Bernarda Levija, Izetbegović je rekao: „*Podsjećam posebno na filozofa Bernarda Levyja koji je sa još nekolicinom intelektualaca najenergичnije podržao BiH u Francuskoj.*“⁷

Izetbegoviću su sa raznih strana dolazile indicije da u relevantnim evropskim političkim i liderskim krugovima ima pojedinaca koji blagim kriterijima posmatraju genocid nad Muslimanima u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, u „*Sjećanjima*“ je zabilježio da je lord Owen, međunarodni posrednik u pregovorima za Bosnu i Hercegovinu, „*očito nezadovoljan usvojenom rezolucijom*“ kojom je Organizacija islamske konferencije (OIK) na samitu u Džedi, decembra 1992. godine, zahtijevala od UN ukidanje embarga na oružje, napustio tu „*konferenciju ljutito i prije vremena.*“⁸

Neki ideološki, propagandni pogledi iz evropskih krugova na stanje u BiH tokom rata su bili neumjesni i tendenciozni, što je Izetbegović argumentirano odbacivao, pored ostalog i protiveći se propagandi o takozvanoj islamizaciji u Bosni. Izetbegović je o tome rekao da je „*vraćanje vjeri gotovo opći fenomen na svim prostorima na kojima je komunizam brutalno*

⁶ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Nedjelju*“, 22.07.1992., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 146.

⁷ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Nedjelju*“, 22.07.1992., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 146.

⁸ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 139.

suzbijao religiju pedeset ili sedamdeset godina“, ističući da je tačno da u tom smislu u Bosni postoji „islamizacija“, ali da „postoji u istoj mjeri i kristijanizacija, to jest vraćanje interesa za vjeru kod bosanskih katolika i pravoslavaca“, ali da „kršćanska Evropa ne registrira kristijanizaciju, niti je osjetljiva na taj fenomen ...“⁹ U vezi s tim, Izetbegović je argumentirano ukazivao da Evropa ima neke ideološke „zablude kojih se nikako ne može osloboditi, uprkos očiglednim činjenicama“, navodeći primjer da su u BiH tokom rata 1992.–1995. „uništene stotine crkava i džamija. Sve su ih uništili 'Evropljani', nijednu Bošnjaci. Turska vlast nije bila baš 'svilena', ali svi kršćanski narodi i svi njihovi najvažniji srednjovjekovni spomenici preživjeli su pet stotina godina turske vlasti. To je činjenica. Čuveni fruškogorski manastiri, nedaleko od Beograda, preživjeli su 300 godina turske vlasti, ali nisu preživjeli tri godine evropske vlasti. Spaljeni su u toku Drugog svjetskog rata. Fašizam i komunizam nisu azijski, nego evropski proizvod. Ni sada Evropa nije pokazala neku veliku osjetljivost prema pojavi fašizma na Balkanu. Ja cijenim Evropu, ali mislim da ona ima odveć visoko mišljenje o sebi. A obično je najmanje mjerodavno ono što sami o sebi mislimo.“¹⁰

U vezi s tim, treba imati u vidu i Izetbegovićeve odgovore na neke optužbe da on želi nametnuti da BiH bude islamska država. I u tom pogledu, Izetbegović je uočavao greške Evrope jer neki koji iz evropskih sredina tako propagiraju „imaju ili loše informacije ili loše namjere“. Izetbegović je rekao: „Ja se zalažem za cjelovitu Bosnu, a cjelovita Bosna – jer je višenacionalna – po definiciji ne može biti islamska država. To može biti samo podijeljena Bosna, a za podijeljenu Bosnu zdušno rade upravo neke evropske vlade. Tako dolazi do paradoksa – Evropa u Bosni stvara islamsku državu. Historija je puna paradoksa, to jest događa se da ljudi u svom historijskom djelovanju često postižu potpuno suprotno od onoga što su htjeli ili namjeravali.“¹¹

U pozitivne utjecaje međunarodne zajednice, Izetbegović je ubrajao „generalnu zabranu letova preko cijele Bosne, takozvane 'no-flight zone'“, ističući da je ta mjera „sasvim dovoljna“

⁹ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „Stern“, 05.11.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 217.

Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 159.

¹⁰ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „Stern“, 05.11.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 217.

Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 159.-160.

¹¹ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „The Times“, 18.11.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005., str. 220. -221.

protivteža agresorskoj avijaciji „*ako NATO i dalje bude djelotvoran u provođenju zabrane letova nad Bosnom i ako bude intervenirao na povrede tih zona.*“¹²

Međutim, uz priznanja međunarodnoj zajednici za ono što pozitivno doprinosi za rješavanje krize u BiH, Izetbegović je prema njoj bio i kritičan, ukazujući na nedostatke i nepravde koje se čine iz njenih sredina prema BiH. Upozoravao je na sporo reagiranje međunarodne zajednice u rješavanju krize u BiH, jer je u BiH galupirajuće brzo eskaliralo agresorsko nasilje, dok je na to međunarodna zajednica vrlo sporo reagirala. Tako naprimjer, objašnjavajući loš pristup rješavanju krize u BiH od strane lorda Carringtona, Izetbegović je tvrdio da je „*Carrington više izraz evropskih slabosti da se na pravi način suoči sa problemom. Evropljani bi bili spremni da žrtvuju poneki princip ovdje na Balkanu – jer to je Balkan – samo da bi izbjegli rat. Carrington je samo isturena ličnost i na njemu se najbolje vidi nespremnost Evrope na odlučniju akciju. Ali da nije Carringtona, na isti način bi to radio neko drugi.*“¹³ Evropsko izbjegavanje vojne intervencije u BiH po svaku cijenu, ohrabrivalo je agresora da započne rat po svaku cijenu. Ta „*koincidencija*“ evropskog izbjegavanja po svaku cijenu svog angažiranja u ratu u BiH, i agresorske spremnosti da uđe u rat po svaku cijenu se katastrofalno odrazila na tok i posljedice oružane agresije na BiH i odbrane od te agresije.

Zbog toga što je Izetbegović uvjerljivo zastupao „*evropski model uređenja BiH*“, odnosno, zbog toga što je istinski težio demokratskim vrijednostima Zapada, odbrana RBiH je imala „*političku podršku*“ i „*uživala snažne simpatije svugdje u Evropi i svijetu. Ali na tome se sve završava. Zašto? Objašnjenja bi moglo biti više. Meni je najbliže ono: davite se, bodre vas sa obale, ali niko nije spreman da skoči u hladnu vodu da vas spašava. Evropa odveć dugo živi u miru i izobilju, a odanost principima je obično u obrnutoj proporciji sa komforom.*“¹⁴ Dakle, Izetbegović je opravdano izražavao „*sumnju u sposobnost Evrope da se uhvati u koštac s problemima koje stvara raspad Jugoslavije i zahtijevao veće angažiranje Amerike.*“¹⁵

¹² **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Der Spiegel*“, 09.09.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 200.

¹³ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Nedjelju*“, 22.07.1992., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 149.

¹⁴ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., izlaganje na Press-konferenciji u Mostaru, prenijelo „*Oslobođenje*“, 17.12.1992., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 158.

¹⁵ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Slobodnu Dalmaciju*“, 17.12.1992., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 162.

Na konvenciji Stranke demokratske akcije, u Sarajevu, 25.3.1994. godine, Izetbegović je ocijenio da je Bosna i Hercegovina „na neki način postala moralni ispit čovječanstva“ ali da su „mnogi su na tom ispitu pali“; da je braniteljima Bosne i Hercegovine „velika utjeha“ što je uz njih „onaj bolji dio čovječanstva“; da je lijep primjer u tom pogledu „izložba savremenih američkih slika“ posvećenih Sarajevu koju je obišao prilikom nedavnog boravka u Americi, da ta izložba pokazuje da „više od pedeset američkih slikara, osjećaju naš grad i pokušavaju na svoj način da nam pomognu“; te da je „Bosna moralno pitanje, a pitanje moralnog reda uvijek je univerzalno i tiče se svakog čovjeka i svake žene“.¹⁶

U intervjuu za „Oslobođenje“, 30.8.1994. godine, na novinarsko pitanje kakva je budućnost „pred svima nama“, Izetbegović je odgovorio da je pažljivo analizirao nastalu situaciju te utvrdio da su „nepredvidljivi“ bitni faktori od značaja za budućnost Bosne i Hercegovine, da je među tim nepredvidljivim okolnostima i faktor vremena, „naprimjer zima – hoće li biti oštra ili blaga“, te da su se iste „nedoumice pojavile i pred pitanjem ponašanja jednog broja utjecajnih zemalja svijeta“ jer se do tada pokazalo da je „njihova politika (...) promjenljiva i nepredvidljiva doslovno poput te predstojeće zime“. Zaključujući odgovor na novinarsko pitanje, rekao je: „Sjetite se samo jedne stvari: ko bi prije ovog rata, dok se tako ponpežno stvarala tzv. Nova Evropa, mogao povjerovati da će se ta ista Evropa tako kukavički ponašati i tolerirati agresiju na zemlju koju je upravo priznala, da će zatvoriti oči pred genocidom, koncentracionim logorima i tako dalje? Ali to se dogodilo i događa se i dalje, i svi se osjećamo zatečeni.“¹⁷

Izvještavajući o agresiji na RBiH i katastrofalnim posljedicama za njene građane i narode, na zasjedanju Generalne skupštine UN-a, 27.9.1994. godine, Izetbegović je pred prisutnim državniciima iz cijeloga svijeta naveo činjenice o katastrofalnim posljedicama oružane agresije na RBiH, ističući da je čitav svijet „zaprepašten brutalnošću napada, ili moralno i psihološki nespreman, ili pak spleten svojim protivurječnim interesima, tek svijet je djelovao zbunjeno i oklijevajuće“; da kada su se „pojavile slike i vijesti o novim koncentracionim logorima u srcu Evrope, javnost je bila šokirana, ali odgovorni ljudi uglavnom su šutjeli“; da je „desetine hiljada

¹⁶ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 165.-166.

¹⁷ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 167.

ljudi ubijeno u ovim logorima, a hiljadama njih gubi se svaki trag“; da što su „napadi bili suroviji, oklijevanje svijeta bilo veće“; te da „slobodni svijet nije branio i odbranio slobodu.“¹⁸

Na istom zasijedanju Generalne skupštine, Izetbegović je izrazio negodovanje što od strane međunarodne zajednice *„ništa nije poduzeto“*: iako se iz Sarajeva u svijet može izaći samo *„šumskim putevima koji su stalno pod vatrom i na kojima ljudi svakodnevno ginu“*; iako u Sarjevu *„danima nema struje, vode, plina ...“*; iako Sarajevo *„doslovno umire“* jer je *„potpuno blokiran grad“*; iako je Srebrenica, *„grad na Drini od početka rata u okruženju“*, ističući da je o stanju u Srebrenici, pred polazak na zasijedanje Generalne skupštine, dobio izvještaj koji bi trebao biti *„krik iz istinskog ljudskog pakla“*; iako su *„hiljade civila čija je jedina krivica što nisu Srbi, protjerano iz svojih domova u Banjoj Luci, Bijeljini, Janji, i drugim gradovima pod kontrolom Karadžićeve vojske; da i popred svega toga međunarodna zajednica „ništa nije poduzela“ što pokazuje da se „svijet navikao na nekažnjeno kršenje elementarnih normi međunarodnog prava“ što se može nazvati da je „bolesno stanje koje se tiče svakog čovjeka i svake žene na svijetu, bez obzira koliko su blizu ili daleko od Bosne.“*

O nijemom posmatranju moćnih u svijetu prema stradanjima u Bosni, na zasijedanju Generalne skupštine UN-a, 27.9.1994. godine Izetbegović je zaključio: da je *„dugo odbijao i još uvijek odbija da povjeruje u teoriju zavjere, to jest u objašnjenje da se sve ovo događa Bosni jer tu živi većinski muslimanski narod i da neke mračne sile svjesno guraju Srbe na uništenje bosanskih muslimana“*; da oni koji to tvrde *„imaju svoje argumente“* o kojima je svijet obaviješten jer je *„u Bosni na djelu otvorena agresija, praćena genocidom, konclogorima i drugim oblicima najcrnjeg fašizma“*; da *„svijet treba da bude slijep pa da to ne vidi“* postavljajući pitanje: *„Ili je slijep ili svjesno pristaje na ova zla?“* O tome je zaključio: *„Slijep nije, ostaje druga mogućnost“*, pa je ukazao je da je u tome argumentacija za one koji tvrde da je u Bosni na sceni *„teorija zavjere“* protiv njenog muslimanskog naroda, da ova teza *„ima sve više pristalica“*, da neće biti *„dobro ako milijarda muslimana u svijetu prihvati ovu argumentaciju“* da je u Bosni na sceni *„teorija zavjere“*, te da su *„poslednji događaji u vezi sa mirovnim planom Kontakt grupe dali pristalicama 'teorije zavjere' dodatni argumenat.“¹⁹*

¹⁸ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 168.

¹⁹ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 170.

Sredinom 1993. godine, kada je, zbog dvostruke oružane agresije uz koju su pokrenuti subverzivni elementi, posebno izdajom od strane Fikreta Abdića u Bosanskoj Krajini i neposlušnim ponašanjem nekih komandanata u okruženom Sarajevu, situacija u BiH bila najteža u čitavoj njenoj historiji, Izetbegović je isticao da će se snage odbrane BiH boriti „do kraja“ jer ne „*pristaju na predaju*“. Ukazivao je da je u takvim okolnostima međunarodna zajednica loše ponaša tako što njeni autoriteti ističu da ne žele vojno „*intervenirati*“ u BiH iako su već intervenirali, ali „*protiv*“ snaga njene odbrane „*i to na tragičan način ... embargom na oružje*“ što je bilo „*fatalno*“ za snage odbrane, ističući da je međunarodna zajednica na taj način „*praktično podržala Miloševića, koga je, naprotiv, trebala usporediti sa Hitlerom*“,²⁰ te da se međunarodna zajednica u BiH nije ponašala u skladu sa svojim proklamiranim principima i obećanjima da će djelovati u korist demokratije i pravde, a protiv zla i genocida. To su bile argumentirane i teške kritike glavnim autoritetima Zapada, dakle Klintonu, Kolu, Mejdžeru i Miteranu, jer su oni na čelu SAD, Njemačke, Velike Britanije i Francuske, imali najveću moć i odgovornost da se obustavom genocida u BiH, zaštite osnovni principi odnosa u svijetu. Smatrajući da je embargo od strane međunarodne zajednice bio oblik intervencije u BiH u korist agresorskih snaga zla, Izetbegović je isticao da je ukidanje embarga minimum onoga što međunarodna zajednica treba učiniti, mada je bila obavezna da poduzme i vojnu operaciju protiv agresorskih snaga.

U vezi sa primjenom embarga na štetu snaga odbrane BiH, Izetbegović je ukazivao na odgovornost međunarodne zajednice za dugotrajnost rata, odnosno za odlaganje uspostave mira koga treba postići u interesu svih građana, naroda i država u regiji Balkana. Da embargo nije zaveden, što se tiče nabavke naoružanja i vojne opreme, ne bi bilo smetnji u borbenom osposobljavanju Armije RBiH, pa bi pobjeda nad agresorima bila brža i temeljitija. Dakle, za dugotrajnost rata, Izetbegović je opravdano i argumentirano optuživao međunarodnu zajednicu, ističući da neki utjecajni svjetski faktori nisu željeli pobjedu snaga obrane nad agresorima, odnosno nisu željeli poraz agresora, iako su se deklarativno izjašnjavali u korist međunarodnog priznanja, teritorijalne cjelovitosti i suverenosti BiH: „*Postoji samo jedno objašnjenje: da nije bilo embarga na oružje, mi bismo pobijedili. Rat bi već bio iza leđa. Bosna i Hercegovina bi izašla kao*

²⁰ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., *intervju za „Le Figaro“*, 23.07.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005., str. 174.-175.

*pobjednik u ovom ratu, to oni znaju, i ovi ovdje, i oni tamo, hoću da kažem ovi ovdje na Balkanu, i oni tamo u Evropi, a ta pobjeda im nije odgovarala. Zašto, to je malo duža priča i ostavio bih je za drugu priliku.*²¹

Tokom 1993. godine, na Zapadu se smatralo da je BiH na „koljenima“ i da snage odbrane neće postići što žele u oružanim sukobima sa agresorima koji se oslanjaju na tri paradržavne tvorevine unutar BiH (RS, HZH-B i APZB). Tada su u Evropi pogrešno predviđali da će ubrzo doći kraj državi BiH, pa su mediji sa Zapada Izetbegoviću postavljali razna provokativna pitanja: „*Da li imate osjećaj da ste predsjednik zemlje koja umire? ... Da li ste sigurni da je Bosna ikada postojala? ... Vođenje jednog unaprijed izgubljenog rata: da li je to Vaša greška? ... Zar vas nisu i islamske zemlje napustile? ... Ne ostaje vam više od iluzije jedinstvene Bosne i Hercegovine. Je li ta iluzija još uvijek vrijedna te žrtve? ...*“²² Na takva pitanja Izetbegović je odgovarao da će patrioti BiH uporno braniti svoju domovinu. Izetbegović je znao da se takvim pitanjima željela slomiti njegova lična odlučnost da se odbrana BiH nastavi, odnosno željelo se da tako slomljenu njegovu odlučnost koju su uzaludno priželjkivali, Izetbegović od sebe prenese na sve činioce sistema odbrane kome je bio na čelu. Dakle, tokom 1993. godine, psihološki rat protiv činilaca sistema odbrane BiH je bio dostigao maksimalne razmjere. Uprokos takvim očekivanjima, Izetbegović je u najtežoj ratnoj situaciji tokom 1993. godine, poručivao građanima BiH „*da ne gube nadu, da budu strpljivi*“, a od Armije RBiH je tražio da „*održi pozicije koje ima, da brani to što drži, da ne popuštaju*“.²³

Tada, u najtežoj ratnoj, 1993. godini, snage odbrane BiH pokazivale svoju upornost i izdržljivost, agresorske snage su pokazivale svoj genocidni karakter, a međunarodna zajednica je pokazivala nedovoljnu odgovornost prema stradanjima i patnjama ljudi u BiH. U takvim uslovima, Izetbegović je odao priznanje muslimanskim zemljama koje su pokazale „*pravu solidarnost*“ prema ljudima i njihovim patnjama u BiH. Izetbegović je ocijenio da muslimanske zemlje u toj

²¹ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za RTV BiH, prenio „*Ljiljan*“ 24.11.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 181.

²² **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Le Figaro*“, 23.07.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005., str. 174.-175.

Izetbegović Alija, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Der Spiegel*“, 09.09.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 201.

²³ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za RTV BiH, prenijele „*Večernje novine*“, 07.09.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 178.

situaciji „*nisu mogle više učiniti*“²⁴ od onoga što su stvarno učinile za BiH, njene narode i građane, posebno za muslimane.

Humanitarnu pomoć, posebno u hrani koju je međunarodna zajednica dostavljala u BiH, Izetbegović je smatrao da je značajna, ali da ta pomoć gubi smisao ako se održavanjem embarga na oružje sprječava uspješna odbrana od genocidne oružane agresije na BiH: „*Svijet nam šalje hranu, a ne oružje da se branimo. Za nas je vrlo mala razlika između umrijeti praznog stomaka i umrijeti sit.*“²⁵

Uviđajući da prisustvo međunarodne zajednice u BiH nije kakvo bi trebalo biti, Izetbegović je afirmirao stav da se snage odbrane BiH trebaju osloniti, prvenstveno na vlastite snage, pa tek onda računati na pomoć od strane međunarodne zajednice: „*Pouzdamo se u sebe nakon svih iskustava, a po članu 51. Povelje UN-a naše je pravo na odbranu i međunarodno opravdano, pa se nadamo da će nam međunarodna zajednica u tome pomoći. Naime, mi smo lišeni mogućnosti na samoodbranu jer nam to onemogućuje embargo na uvoz oružja. Jedino što tražimo je ukidanje embarga. Ne trebaju dolaziti drugi da ginu za nas, naši su momci spremni za borbu.*“²⁶ Dakle, svoju politiku oslanjanja na vlastite snage, Izetbegović temeljio na ocjenama o visokom borbenom moralu branitelja BiH, o njihovoj spremnosti da se oružjem bore protiv agresora. Ta moralna komponenta snaga odbrane BiH bila je ustvari, najvažniji resurs čiji se kapaciteti nisu mogli dovoljno koristiti, upravo zbog nedostatka oružja i drugog borbenog materijala, što je bio problem koji se mogao otkloniti ukidanjem embarga. Pošto je međunarodna zajednica čuvala embargo, snagama odbrane je ostalo da svoje borbene redove jača visokim borbenim moralom, vlastitom proizvodnjom naoružanja i drugih vojnih potreba, ratnim plijenom i kupovinom raznim tajnim kanalima, što je u cjelini, suština provedbe politike oslonca na vlastite snage.

Autoriteti međunarodne zajednice željeli su svoj diplomatski uspjeh u rješavanju ratne krize putem Konferencije o BiH u Ženevi, početkom 1993. godine. Htjeli su da se postigne bilo kakav dogovor između političkih predstavnika agresorskih i predstavnika odbrambenih snaga, pri

²⁴ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., *intervju za „Le Figaro“*, 23.07.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 175.

²⁵ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., *intervju za „Le Figaro“*, 23.07.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 176.

²⁶ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., *intervju za „Vijesnik“*, 01.02.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 168.

čemu im je bilo sasvim svejedno kakva će, po postignutom dogovoru, biti sudbina BiH kao države i sudbina njenih naroda i građana. Dakle, međunarodna zajednica se ponašala „sebično“, s ciljem da njeni predstavnici dođu do zasluga postizanjem bilo kakvog sporazuma, bez obzira na to kakve će biti posljedice. Ukazujući na tu slabost međunarodne zajednice, Izetbegović je rekao: „*Naime, njima je više bilo stalo da spase Konferenciju negoli BiH. To je moj dojam.*“²⁷ Dakle, politika međunarodne zajednice i odbrambena politika BiH su se razlikovale, jer je međunarodna zajednica bila spremna na kompromise koji bi trenutno zadovoljili, ali bi se perspektivno pokazali kao vrlo štetni za mir i sigurnost u BiH i šire u regionu, dok Izetbegović kao politički predstavnik snaga odbrane BiH, nije bio spreman na kompromise koji bi doveli u pitanje opstojnost BiH i pozitivnu tradiciju zajedničkog života ljudi različitih nacija i vjera u BiH.

Odmah nakon što je u prvim danima novembra 1994. oslobađen Kupresa, po planu Generalštaba SRJ (Srbije i Crne Gore), sa svih strana, prema „*bihaćkoj regiji*“ intenzivirana je ofanziva snaga koje je u BiH, Milošević kontrolirao preko zločinca Radovana Karadžića i zločinca Fikreta Abdića, a u Hrvatskoj preko Milana Martića. Tada su bile maksimalno povećane opasnosti da srpski agresor zauzme Bihać. U toj situaciji, 22.11.1994. godine, Izetbegović je od generalnog sekretara NATO-a, Willyja Claesa, primio pismo u kome je navedeno „*da su zračne snage NATO-a, dan ranije, tj. 21. novembra, bombardirale aerodrom Udbinu u Kninškoj krajini*“, da je cilj tih NATO-vih napada, kako je pisalo u Claesovom pismu „*bio da se zaustave napadi na Bihać, koji je Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN bio proglašen 'zaštićenom zonom'*“. U „*Sjećanjima*“, Izetbegović je o tome napisao da „*s obzirom da se napadnuti aerodrom nalazi na području Republike Hrvatske (ali već četiri godine pod kontrolom pobunjenih Martićevih Srba), NATO je prethodno zatražio i dobio saglasnost hrvatskog predsjednika Tuđmana*“, ali da taj „*napad na Udbinu nije mnogo pomogao*“ odbrani Bihaća, jer je 5. korpus pod pritiskom srpske vojske „*nakon 45 dana teških borbi*“, morao napustiti Veliku Kladušu. Izetbegović je pomenuo da se tada „*činilo*“ da je povlačenje jedinica 5. korpusa iz Velike Kladuše bilo „*neizbježno*“. Napisao je da je lično „*bio šokiran*“ što je, povodom izlaska jedinica 5. korpusa iz Velike Kladuše, američki sekretar za

²⁷ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Vijesnik*“, 01.02.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 170.

odbranu William Perry „*brzopleto i neodgovorno izjavio*“ da je „*'rat u Bosni završen pobjedom Srba i da to svijet treba da prihvati*“.²⁸

Izetbegović je na samitu OSCE-a u Budimpešti, 5.12.1994. godine o neprijateljskoj ofanzivi na Bihaćki okrug, odgovorio na naprijed citiranu izjavu američkog ministra odbrane, Willimama Perrya. Rekao je da je „*jedan gospodin, visoki funkcioner, sa ciničnom ravnodušnošću*“ objavio „*svijetu i narodu kome prijeti pokolj i nuštenje – da su Srbi pobjedili*“, da se tom izjavom, ratni sukob sa katastrofalnim stradanjima u Bosni i Hercegovini tretira „*kao da se radi o fudbalskoj utakmici*“ u kojoj William Pery „*svira kraj*“ ali da treba znati „*da baš zato*“ što se u tom ratu za narod i državu „*radi biti ili ne biti (...) kraj nije i borba se nastavlja*“ pa da se „*i Bihać i Kladaša, i Cazin i Krupa, i nakon mjesec dana ofanzive i dalje drže i odupiru*“.²⁹

Na tom samitu OSCE-a u Budimpešti, unaprijed citiranu neprimjerenu izjavu američkog ministra odbrane Perrya datu u vezi sa odbranom Bihaćkog okruga, Izetbegović je uzeo kao povod za širi kritički osvrt o ponašanju nekih zemalja Zapada prema stradanjima u Bosni i Hercegovini, pa je rekao da može „*navesti pregršt primjera grdno promašenih prognoza*“ Perryevih „*uvaženih kolega*“, odnosno da može navesti „*pregršt primjera*“ da se na terenu događalo „*upravo suprotno od onoga što su oni predviđali i prognozirali*“, obraćajući pažnju u vezi s tim na „*izjavu Društva za ugrožene narode iz Goettingena*“ da su „*Pariz i London od samog početka*“ rata u BiH „*istupili kao zaštitnici Srbije, blokirali Vijeće sigurnosti i NATO, i time sprečavali sve korake zaustavljanja srpskog napadačkog rata*“.³⁰

Ocijenio je da je Zapad, na „*brutalnu agresiju, genocid neviđenih razmjera, koncentracione logore (...) reagirao tzv. humanitarnim odgovorom*“, što je uporedio sa slučajevima kada se „*protiv teške bolesti djeluje sredstvima za umirenje, a bolest u skladu sa očekivanjem ili čak planom, razbuktava*“, ističući da se upravo takav „*humani odgovor*“ na genocid u Bosni i Hercegovini „*pretvara u ucjenu, u posljednje vrijeme u dvostruku ucjenu za naš narod*“,³¹ aludirajući tako, pored ostalog na tada aktuelnu ucjenjivačku poruku iz Vijeća sigurnosti UN-a, da se u slučaju ukidanja embarga na oružje, iz BiH povuku snage UNPROFOR-a.

²⁸ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 172.-173.

²⁹ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 175.

³⁰ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 175.

³¹ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 176.

Na osnovu argumentirane analize katastrofalnog stanja u Bosni i Hercegovini Izetbegović je upozorio međunarodnu zajednicu na posljedice usljed slabog reagiranja i odlaganja da se zaustavi genocid od strane SRJ (Srbije i Crne Gore). Rekao je da će u tom slučaju rezultat pasivnosti svijeta biti „*diskreditacija*“ Ujedinjenih nacija“ da će NATO biti „*poljuljan, Evropljani demoralizirani osjećajem nesposobnosti da odgovore na prvi izazov poslije hladnog rata*“, te da će zbog toga nastati još „*lošiji svijet u kome odnosi Evrope i Amerike, Zapada i Rusije, Zapada i muslimanskog svijeta, više neće biti kakvi su bili*“, pa da se u vezi s tim „*slaže sa onima koji predviđaju da će*“ citirajući ih „*ogromni stid i poniženje zbog sramnog povlačenja iz Bosne obilježiti zapadni svijet na kraju ovog vijeka*“.³²

Ukazao je da mnogi u međunarodnoj zajednici „*očito, potcijenili ovo što se događa u Bosni*“, ističući da je to „*u početku bila regionalna kriza, zatim je postala evropska, a danas je to, bez sumnje, svjetska kriza*“ pa da zbog toga „*odbrana ili pad Bihaća imaju planetarni značaj*“ i da se to pitanje „*tiče svakog*“³³ od prisutnih na samitu OSCE, u Budimpešti, 5.12.1994. godine.

Neke od Izetbegovićevih kritika i pohvala Sjedinjenim Američkim Državama:

Decembra 1992. godine, na izborima u SAD pobijedio je predsjednički kandidat Bill Clinton i kandidat za njegovog zamjenika, Al Gore. U tome je veliki značaj poruke koju je princ Selman, na kraju konferencije Organizacije islamske konferencije decembra 1992., ispraćajući Izetbegovića, „*skoro šapatom rekao: Predsjedniče, dozvolite da Vam kažem da me, pred polazak na Aerodrom, iz Amerike nazvao Al Gore i prenio mi da će Amerika preispitati svoj stav prema embargu na transfer oružja u Bosnu i Hercegovinu*“.³⁴

U rješavanju ratne krize u BiH, Izetbegović je više očekivao od SAD-a nego od evropskih i muslimanskih zemalja. Utjecao je s ciljem da rješavanje krize u BiH bude u prioritetima SAD-a: (a) zbog inertnosti Evrope; (b) zbog rizika da usljed odsustva SAD-a prazninu u BiH ispuni Rusija kao saveznik agresora na RBiH i konkurent Zapadu u borbi za kontrolu na prostoru Balkana.

Dakle, srbijanskom agresoru i Rusiji je odgovaralo da u BiH bude što manje prisustvo Zapada, a posebno SAD-a. Prema takvoj ocjeni, Izetbegović je sugerirao, prvo predsjedniku Bušu kada je na zasijedanju OSCE-a u Helsinkiju, 9.7.1992. primio delegaciju RBiH, a zatim

³² **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 176.

³³ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 176.

³⁴ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 139..

predsjedniku Klintonu i brojnim američkim diplomatama angažiranim u BiH tokom rata, da SAD trebaju imati jasnu politiku prema BiH, da prestane američko pasivno posmatranje i otpočne aktivan pristup rješavanju ratne situacije u BiH. O pomenutom susretu sa Bušom, u Helsinkiju, Izetbegović je napisao da je američkog Predsjednika obavijestio o „*teškoj situaciji u Bosni*“, ali da „*nije stekao utisak da je spreman učiniti bilo šta značajno da se agresija zasutavi*“, jer je „*Amerika tada, i dugo kasnije, smatrala da je Bosna evropski problem i da su prava adresa evropske vlade.*“³⁵

Američkim i evropskim državicima Izetbegović je ukazivao da je njihova obaveza da u BiH „*munjevito reagiraju*“ jer je „*na Bosnu izvršena agresija, a zatim je na okupiranom području izvršen genocid*“, te da u „*oba slučaja*“, najutjecajniji faktori međunarodne zajednice, posebno zemlje Zapada, po članu 51. Povelje UN-a i po Konvenciji o genocidu, trebaju spriječiti kršenje međunarodnog prava.³⁶

Dakle Izetbegović je od SAD-a tražio da BiH ostvari međunarodno pravo na vlastitu i kolektivnu odbranu, kao i pravo na zaštitu od genocida. Da je utjecaj Izetbegovića bio upravo takav, potvrđuje njegova izjava od kraja 1994. godine: „*Bosna spada u treću kategoriju američkih prioriteta, dakle, relativno je nisko rangirana. Ova tendencija je prisutna od početka krize u bivšoj Jugoslaviji. Uvijek smo, uglavnom bez uspjeha, pokušavali da ubijedimo Ameriku u potrebu da se aktivno, a ne kao posmatrač, uključi u rješavanje bosanske krize. Odgovor je, izravan ili neizravan, uvijek bio da je to primarno evropsko pitanje i evropska odgovornost (...) Kad sam se posljednji put susreo sa predsjednikom Clintonom, bilo je to prije nekoliko dana u Budimpešti, učinio sam poslednji pokušaj skrećući mu pažnju da su Rusi došli na Jadransko more (...) Ali, moj najsnažniji utisak je da Amerika, kada je riječ o Bosni, nema definiranu politiku. Zato možda treba da nastavimo raditi na tome da se ta politika definiira u za nas povoljnom smjeru.*“³⁷ To se u konačnom i dogodilo.

Neke od Izetbegovićevih kritika o ponašanju Rusije tokom oružane agresije na RBiH:

³⁵ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 124.

³⁶ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*El-Mushtama*“, Kuwait, 21.12.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 236.

³⁷ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za „*Dane*“, 11.12.1994., GIK OKO, Sarajevo, 2005. god., str. 230.

Nakon kritike zemljama Zapada, na skupu OSCE-a u Budimpešti, 5.12.1994., Izetbegović je ukazao na destruktivno ponašanje Rusije, ističući da „ona ulaže veto na rezoluciju Vijeća sigurnosti i glasa za dostavu nafte hrvatskim Srbima istovremeno dok ovi zabranjuju prolazak hrane i lijekova za izgladnjelo stanovništvo bihačke regije“, pa je u vezi s tim, postavio pitanje odakle „Karadžićevim Srbima (...) preko stotinu pedeset raketnih sistema razmještenih širom Bosne“,³⁸ pa je na to pitanje odgovorio da Rusija očito i efektivno krši embargo na oružje koga je međunarodna zajednica uvela za Bosnu i Hercegovinu. Evropskim državicima i cijelom svijetu, Izetbegović je ukazao na problem što se „hrvatskim Srbima“, dok blokiraju humanitarne konvoje hrane i lijekova, omogućava dostava ruske nafte, a sprečava dostava humanitarnih roba za stanovništvo Bihačkog okruga. Pod „hrvatskim Srbima“ Izetbegović je podrazumijevao Srbe pod vlašću tadašnje paradržave „Republike Srpska Krajine“ u Hrvatskoj.

Po povratku u Sarajevo, o svojim govorima na samitima u Budimpešti (5.12.) i Ženevi (6.12.), u intervjuu „BH-pressu“, 7.12.1994., Izetbegović je rekao da je na samitu OSCE u Budimpešti, odbio „pokušaj Rusa da izjednače“ branitelje Bosne i Hercegovine sa agresorima, da su Rusi na tom samitu „pozivali 'obje strane' da ne sprečavaju prolazak konvoja sa hranom“ što je značilo da i branitelji BiH „zaustavljaju konvoje, što apsolutno nije tačno“ jer branitelji BiH „nikada nisu zaustavljali konvoje“. Izetbegović je upozorio Ruse da „pozovu srpsku stranu da propuste konvoje“, da tako Rusi, „konačno imenuju onoga ko se služi hranom, plinom, vodom i lijekovima kao sredstvom rata“ jer se „lažima i poluistinama ne može ništa postići, da to samo produžava agoniju“. Zahtijevao je da predstavnik Rusije na samitu OSCE „konačno kaže ko čini zlo u Bosni“³⁹ jer je to put da se pomogne. Slično kako je govorio da „obje strane“ ne sprečavaju prolazak humanitarnih konvoja, predstavnik Rusa je govorio da da „obje strane“ treba da „obustave vatru, bez ograničenja i uslova“. U vezi s tim, Izetbegović je za objasnio da taj ruski pristup „praktično znači ovjekovječenje okupacije“ s obzirom da su „Srbi koji čine 31,7 posto stanovništva BiH okupirali 70 posto zemlje“ pa da bi u tim okolnostima „stali“ uz podršku Rusa.⁴⁰

³⁸ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 175.-176.

³⁹ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 177.

⁴⁰ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 177.

